

هفتمین همایش ملی بنیاد علمی قانون یار

همایش پژوهش های علمی علوم اسلامی و انسانی در عصر نوین

بنیاد علمی قانون یار - آموزش و پرورش استان کرمانشاه - واحد پژوهش سپاه پاسداران (با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه رازی، دانشگاه آزاد، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه پیام نور کرمانشاه، دانشگاه علمی و کاربردی، جهاد دانشگاهی واحد کرمانشاه، دانشگاه صنعتی کرمانشاه، بنیاد شهید و سازمان ارشاد و ...
سر دبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در پایگاه های ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۸ اسفندماه ۱۴۰۳ شماره مقاله: ۲۴۲۸/۹۱۰۲ رده بندی کنفرانس: ب ۵۶/۶۰۰

ابتدا تا انتهای مسیر سازمان های بین المللی تجاری

علیرضا دبستانی رفسنجانی^۱

کارشناسی ارشد حقوق بین الملل / دانشکده حقوق، علوم سیاسی و زبان های خارجه دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد

چکیده

بهتر است قبل از آنکه که به فصل اول وارد شویم، شمایی کلی از تحقیق داشته باشیم. سازمان های تجاری بین المللی اشخاص حقوقی هستند که در عرصه بین المللی فعالیت دارند و این اشخاص نیز تابع حقوق بین الملل می باشند. پژوهش ها در این بخش با عنوان سازمان های تجاری روبه روست، همانطور که موضوع این پایان نامه می باشد ولیکن آنچه که ما از از سازمان های تجاری بین الملل یاد می کنیم می تواند برخی سازمان های اقتصادی را نیز در بر بگیرد. مانند: بانک جهانی و سازمان اکسید (مرکز بین المللی حل اختلاف های ناشی از سرمایه گذاری) و دیگر سازمانهای اقتصادی. در حال حاضر تنها سازمانی که تجاری محسوب می شود WTO می باشد و سایر سازمان هایی که در بازرگانی و سرمایه گذاری نقش دارند موضوعاتی داوری گونه یا اقتصاد محور همچون مثال های بالا دارند. باتوجه به اینکه موضوع سازمان های تجاری از حیث ورود به حقوق تجارت بین الملل مدنظر ما بوده، سعی شده تا به سازمان تجاری از حیث اطلاق موضوع تجارت بین الملل پرداخته شود. به همین دلیل آنچه که مورد بررسی قرار خواهد گرفت سازمان تجارت جهانی با نام اختصاری WTO می باشد.

واژگان کلیدی: سازمان های بین المللی، سازمان اکسید، سازمان اقتصادی، WTO

^۱ Email: ali.rezadabestani@yahoo.com

فصل اول: اصول و قواعد ناظر بر تولد سازمان‌های تجاری بین‌المللی

هر وجودی برای تحقق یافتن، نیاز به تعریف دارد و سازمان‌های بین‌المللی اعم از هر نوعی نیز از این اصل جدا نیستند. آنچه که در این فصل به آن پرداخته می‌شود تعریف مناسب از سازمان بین‌المللی و اصول و قواعد ناظر بر تاسیس آن می‌باشد.

از آنجا که یک سازمان بین‌المللی نه فقط چهارچوبی برای همکاری دولت‌ها و سایر بازیگران یا تابعان حقوق بین‌الملل می‌باشد بلکه خود نیز موجودیت حقوقی مستقل دارد که لازم است نحوه تولد این نهادها مورد بررسی قرار گیرد.

در این فصل پس از یک تعریف مناسب به سراغ قواعد ناظر بر تولد سازمان‌ها می‌رویم.

گفتار اول: سازمان بین‌المللی و تعریف آن

تعریف سازمان بین‌المللی با مشکلات زیادی روبرو است. این معضلات اکثراً به علت وجود ساختارها و اهداف و صلاحیت‌های متفاوت و تحول دائمی آنها می‌باشد. به همین دلیل دکترین حقوق بین‌الملل با بیان خصوصیات اساسی سازمان‌های بین‌المللی سعی در یک تعریف کلی نمودند.

سازمان بین‌المللی جمع ارادی دولتهاست که با توافقی بین‌المللی ایجاد و با ارکان دائمی، خاص و مستقل خود و همچنین قدرت تصمیم‌گیری منفک از اعضایش برای حفظ منافع مشترک آنها فعالیت می‌کند.^۱

این تعریف باتوجه به عناصر تشکیل دهنده‌اش امکان می‌دهد خصوصیتی را برای سازمان بین‌المللی لحاظ نمود که آنها را از نهادهای دیگر که مشابه به آنها می‌باشد جدا نمود.

۱. Dies de Valasco Vallejo Manuel op,cit, p.۱۰

گفتار دوم: تولد سازمان‌های بین‌المللی

از آنجا که سازمان‌های بین‌المللی ابتدا اجتماعی از دولتها می‌باشند، دولتها هستند که باید برای تولد آن‌ها اقدام کنند. حق دولتها در ایجاد سازمان‌های بین‌المللی یک قاعده عرفی حقوق بین‌الملل است و وجود تعداد قابل توجهی از این نوع سازمانها خود دلیلی بر این اصل می‌باشد.

سازمان‌های بین‌المللی علی‌الاصول از طریق انعقاد معاهده ایجاد می‌شوند اما این تنها روش نیست. در ادامه روش‌های دیگر تشکیل سازمانها به ترتیب اهمیت مورد بررسی قرار می‌گیرند.

الف - تولد سازمان‌های بین‌المللی از طریق انعقاد معاهده

رایج‌ترین روش برای به وجود آمدن یک سازمان بین‌المللی معاهده می‌باشد. معاهدات از سوی دولتها منعقد می‌شوند و باید دقیق مورد مذاکره قرار گیرند. در نتیجه این اسناد یک معاهده بین‌الدولی می‌باشند که قاندا دارای ویژگی خاصی هم هستند:

۱ - مذاکرات در رابطه با انعقاد معاهده مؤسس سازمان‌های بین‌المللی

مسائلی که به گونه‌ای با حاکمیت دولتها ارتباط پیدا کند باید از سوی آنها به دقت مورد بررسی و مذاکره قرار گیرد. سازمان‌های بین‌المللی هم از این اصل مستثنی نمی‌باشند.

مذاکره در رابطه با انعقاد معاهده مؤسس سازمان‌های بین‌المللی مانند هر معاهده‌ی دیگری اصولاً مؤخر بر مطالعه‌ای است که هر دولت خود انجام می‌دهد. اهداف، صلاحیتها، تعهدات حقوقی مالی و غیره سازمان بین‌المللی در دست ایجاد، قبل از تشکیل کنفرانس بین‌المللی در داخل هر دولت مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند.

به همین علت شکست کنفرانس‌های مؤسس سازمان‌های بین‌المللی اغلب بر سر مسائل شکلی است، چرا که مسائل ماهوی بطور عمده از قبل مورد مذاکره قرار گرفته، پذیرفته شده‌اند.

دعوت به کنفرانس بین‌المللی برای تشکیل یک سازمان بین‌المللی می‌تواند به طرق مختلفی انجام پذیرد. گاهی ممکن است این دعوت از سوی یک کشور باشد (در این مورد می‌توان به اعلامیه ۱۹۵۰ فرانسه اشاره کرد که منشاء تشکیل کنفرانس پاریس (ژوئن ۱۹۵۰ - آوریل ۱۹۵۱) گردید و سرانجام معاهده مؤسس جامعه اروپایی زغال سنگ و فولاد را تصویب کرد.

گاهی تشکیل کنفرانس برای ایجاد سازمان بین‌المللی از سوی گروهی از دولتها درخواست می‌شود. برای مثال درخواست چهار کشور آمریکا، شوروی، چین و انگلستان برای تشکیل کنفرانس ۱۹۴۵ سانفرانسیسکو که منجر به انعقاد منشور ملل متحد و تشکیل سازمان ملل متحد شد.

کنفرانس بین‌المللی کار خود را با جمع‌آوری اطلاعات و نظر دولتها و تبادل آنها آغاز می‌کند؛ سپس به بررسی آنها پرداخته مسائل مهم و اصلی را مشخص می‌نماید.

اگر مذاکرات مربوط به ایجاد یک سازمان بین‌المللی با موفقیت کامل توأم نباشد برای جلوگیری از شکست کامل کنفرانس معمولاً تصمیمی در همان راستا به عنوان جایگزین اتخاذ می‌شود.

برای مثال کنفرانس ریو در ژوئن ۱۹۹۲ چندان با موفقیت همراه نبود، اما اصول راهبردی^۱ را تصویب نمود. برای مثال که در پی شکست کنفرانس ۱۹۴۸ برای تشکیل سازمان جهانی تجارت منعقد گردید.^۲

اصلی تقریباً تغییر ناپذیر در کلیه مذاکرات مربوط به ایجاد سازمانهای بین‌المللی وجود دارد که هرچه نگرش به مسائل سازمان در دست تأسیس سیاسی‌تر باشد، دولتها پافشاری بیشتری خواهند کرد که سازمان دارای ارکان و اشتغالات قابل انعطافی باشد و این برای جلوگیری از مشکلات و موانعی است که در آینده ممکن است گریبانگیر سازمان شود.

۱. دستورالعمل ۲۱ (Agenda ۲۱) کنفرانس ۱۹۹۲ است.

۲. در سال ۱۹۴۸ منشور هاوانا برای تأسیس سازمان تجارت جهانی آماده شد. ولیکن به علت امتناع دولت‌ها این سازمان به وجود نیامد. پس از آن موافقتنامه‌ای با عنوان «موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت» (گات) تصویب گردید.

15

معاهده مؤسس سازمانهای بین المللی یک سند حقوقی است که هم ویژگی قراردادی و هم خصوصیت نهادینه دارد.^۱ به عبارت دیگر باید گفت که این معاهده ماهیت مضاعف دارد. از سویی یک کنوانسیون محسوب می شود و از سوی دیگر سند مؤسس قانون اساسی یک سازمان بین المللی نیز می باشد.

تعهدات ناشی از معاهده مؤسس یک سازمان بین المللی بر سایر تعهدات دولتهای عضو آن سازمان ارجحیت و برتری پیدا می کند. در این مورد اولین قاعده را در ماده ۲۰ میثاق جامعه ملل می توان مشاهده نمود:

«هر یک از اعضای جامعه ملل تا آنجا که به آن عضو مربوط می گردد، مقررات میثاق را ناسخ کلیه معاهدات یا موافقتنامه های دوجانبه ای می داند که با مدلول این مقررات مابینت دارند و رسماً متعهد می گردد که از این پس به معاهداتی که با مفاد این مقررات مخالفت دارند نپیوندد.

هرگاه پیش از ورود به جامعه یکی از اعضا تعهداتی مخالف با مقررات میثاق تقبل نموده باشد، مکلف است بی درنگ اقداماتی در جهت خلاصی از آن پیمان به عمل آورد».^۲

برتری قواعد ناشی از سازمان بین المللی که توسط سند مؤسس آن پیش بینی می شود سلسله مراتبی را میان قواعد ایجاد می کند. طبق نظر برخی از حقوقدانان جایگاه این قواعد در این سلسله مراتب فی مابین قواعد عادی و قواعد آمره می باشد اما به نظر میرسد که این قواعد می توانند قواعد آمره هم باشند، آنچه مسلم است آنها از قواعد عادی برتر می باشند.

ب - ایجاد سازمانهای بین المللی به روشی دیگر

اسناد مؤسس سازمانهای بین المللی می توانند اشکال دیگری هم غیر از معاهده به خود گیرند که به ترتیب مورد مطالعه قرار می گیرند.

^۱. نظر مشورتی دیوان بین المللی دادگستری در خصوص پرسش عمومی سازمان جهانی سلامت (بهداشت) در ۱۹۹۶، p.۶۶، CIJ, Recueil de

^۲. بیگ زاده ابراهیم، کلینی شهناز، یاقوتی منیژه، «حقوق سازمانهای بین المللی»، جلد اول سازمانهای جهانی، مجد، تهران، ۱۳۸۲، ص ۴۱

۱ - ایجاد سازمان بین المللی از طریق تصمیم سازمان بین المللی دیگر

گاهی ممکن است که یک سازمان بین المللی با تصویب قطعنامه‌ای مبادرت به تشکیل یک سازمان بین المللی دیگر نماید. این روش معمولاً برای ایجاد ارکان فرعی در سازمانهای بین المللی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

دادگاه بین المللی کیفری برای یوگسلاوی سابق و دادگاه بین المللی کیفری برای رواندا را ایجاد نمودند.

۲ - ایجاد سازمان بین المللی از طریق تصمیم یک کنفرانس بین المللی

گاهی است که یک سازمان بین المللی از طریق تصمیم یک کنفرانس بین المللی (منظور کنفرانس بین المللی است که الزاماً برای ایجاد آن سازمان تشکیل نشده است)، بوجود آید. در این حالت تصمیم کنفرانس می‌تواند اشکال مختلف داشته باشد:

گاهی ممکن است که سند مؤسس سازمان در چارچوب مقررات کنوانسیون که کنفرانس برای انعقاد آن تشکیل شده است پیش بینی شود یا زمانی ممکن است سند مؤسس سازمان قطعنامه صادره از سوی یک کنفرانس بین المللی باشد. در این مورد می‌توان به اسناد مؤسس آسه آن و اوپک اشاره نمود.

۳ - ایجاد سازمان بین المللی از طریق تصمیم نهادهای دولتی غیر ذیصلاح

گاهی ممکن است نهادهایی توسط ارکان دولتی که صلاحیت تشکیل و ایجاد تعهد برای دولتها در سطح بین المللی را ندارند بوجود آیند.

این نهادها زمانی تبدیل به سازمانهای بین المللی می‌شوند که مورد قبول ارکان ذیصلاح دولتها برای ایجاد سازمانهای بین المللی قرار گیرند. این پذیرش می‌تواند ناشی از عملکرد متفق دولتها نیز باشد.

۴- ایجاد سازمان بین المللی از طریق اسناد غیر قراردادی

اسناد مؤسس سازمانهای بین المللی می توانند حاصل وفاقهای غیر قراردادی باشند. آنها در واقع اسناد مورد توافق دولتها هستند. بدون آنکه ویژگی معاهده را داشته باشند. البته این به آن معنا نیست که این اسناد تعهد ایجاد نمی کنند. اصل حُسن نیت ایجاب می کند که متعاهدین این اسناد تعهدات مندرج در آنها را اجرا نمایند.

۵ - ایجاد سازمان بین المللی از طریق تبدیل سازمان غیر دولتی

در برخی مواقع ممکن است سازمان بین المللی از طریق تبدیل سازمان غیر دولتی به یک سازمان بین الدولی ایجاد شوند.

گفتار سوم: بررسی عملکرد سازمان تجاری بین المللی

حال مانند فصل پیشین نوبت آن می رسد تا سازمانی بین المللی را از دسته سازمان های تجاری با آنچه که به آن در این فصل پرداخته شد بررسی نماییم.

اصول حقوقی منبعث و حاکم بر موافقت نامه های سازمان، که هم بر عملکرد کلی سازمان در باب تجارت و عملکرد رکن حل اختلاف برای حل اختلافات مطروحه حکومت میکند ازاین قرار می باشند؛ اصول نوع اول اصولی هستند که مذاکرات تجاری متعدد آنها را ایجاد کرده است و از جمله اهداف اساسی سازمان تلقی می گردند و هم برای تحقق آزاد سازی تجاری بین المللی ضروری است. این اصول عبارتند از: ۱- اصل آزادسازی تجارت ۲- اصل شفافیت ۳- اصل عدم تبعیض که خود بر دو اصل ملل کامله الوداد و اصل رفتار ملی تقسیم میشود ۴- اصل رفتار ویژه و متفاوت با کشورهای در حال توسعه.

بند اول: اصل آزادسازی تجاری

اصل آزادسازی تجاری یکی از اصول اساسی سازمان جهانی تجارت است. آزاد سازی تجارت در سطح بین المللی یکی از اهداف اصلی تاسیس این سازمان نیز هست. این هدف به صورت تدریجی و از طریق

کاهش موانع تجاری از جمله حقوق گمرکی یا تعرفه ها و کاهش محدودیتهای وارداتی، مانند سهمیه بندیها که عامل محدود کننده تجارت بین المللی است حاصل میشود.

همه اعضای سازمان جهانی تجارت به این اصل متعهد شدند اما مباحث زیادی پیرامون این اصل، به خصوص در مرحله اجرای آن مطرح است. آزاد سازی تجاری در سطح بین المللی پدیده ای است که از طریق تقسیم بین المللی کار و تخصص بین کشورها می تواند زمینه رشد و توسعه اقتصادی آن را فراهم آورد اما تفاوت های عمیق میان اعضای این سازمان، یعنی کشورهای کمتر توسعه یافته در حال توسعه و توسعه یافته از نظر سطح اقتصادی و همچنین نیازها و دغدغه های آنها، مشکلات متعددی بر سر راه ادغام این کشورها در یک نظام تجاری چند جانبه ایجاد کرده است. تمام اصول سازمان اگر چه موجب تسهیل تجارت میگردند، ضرورتاً متضمن آزاد سازی تجارت یعنی کاهش موانع تجاری نیستند. آن چه این هدف را محقق میسازد عبارت است از دو تعهد:

الف) تعهد مربوط به کاهش تعرفه ها

در جریان ادوار، مذاکراتی که به تبادل امتیازات تعرفه ای بر اساس دو اصل رفتار متقابل و منافع مشترک منتهی می گردند. (ماده ۲۸ گات) کشورهایی که به تازگی قصد عضویت در سازمان جهانی تجارت را دارند نیز باید در فرایند الحاق مذاکراتی را برای کاهش موانع تعرفه ای خود با این سازمان انجام دهند.

ب) تعهد مربوط به ممنوعیت استفاده از سایر اشکال حمایت

در قالب عوارض یا مقررات ناظر بر خرید، فروش، حمل یا توزیع کالا مانند روشهای ارزش گذاری گمرکی، اخذ هزینه ها یا تشریفات مربوط به واردات و صادرات و الزامات مربوط به نصب علائم مبدأ. (موادی از بخش دوم گات، شامل مواد ۴ تا ۱۹).

بند دوم: اصل عدم تبعیض

بسیاری را عقیده بر آن است که عدم تبعیض مهمترین اصل نظام تجارت چند جانبه است، چرا که شرط اصلی برقراری این نظام بیش از هر چیز اطمینان اعضا از رفتار غیر تبعیض آمیز دیگر اعضا با آنهاست. گات این اصل را در قالب تعهدات ذیل تضمین کرده است:

الف) قاعده رفتار دولت کامله الوداد

اصل دولت کامله الوداد یکی از دو پایه اصل عدم تبعیض در نظام تجارت چند جانبه است که از آن با عنوان سنگ بنای سیاست تجاری یاد میشود. رعایت این اصل در روابط تجاری میان کشورها به قرنهای شانزدهم و هفدهم برمی گردد که اعضای سازمان جهانی تجارت را از اعمال تبعیض میان اعضای دیگر در روابط تجاری منع

می کند، به نحوی که هر یک از اعضا باید با سایر اعضا همچون بهترین دوستان خود رفتار کند. (ماده ۱ گات)

در نتیجه اعضای سازمان جهانی تجارت به طور یکسان از بهترین شرایط تجاری ایجاد شده در نظام تجارت یکدیگر چه در رژیم تعرفه ای و چه در سایر مقررات تجاری برخوردار خواهند بود. در واقع، این قاعده محصولات تمامی شرکای تجاری کشورهای عضو را در موقعیت برابر قرار میدهد. مهمترین استثنای قاعده دولت کامله الوداد عبارتند از اجازه برقراری ترتیبات تجاری منطقه ای بر اساس ماده ۲۴ گات و تجویز اعطای رفتار مطلوبتر به دولتهای در حال توسعه براساس تصمیمی در سال ۱۹۷۹ که به شرط توانمند سازی معروف شده است.

ب) قاعده رفتار ملی

مکمل قاعده رفتار دولت کامله الوداد است که مقرر میدارد کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت باید با محصولات وارداتی که با پرداخت عوارض گمرکی و هزینه های دیگر از مرز عبور کرده وارد بازار داخلی آنها می گردند رفتاری اعمال کنند که نامطلوبتر از رفتار اعمال شده با کالاهای داخلی نباشد. (ماده ۳

گات) این قاعده عملاً کالاهای وارداتی شرکای تجاری کشورهای عضو را با کالاهای تولید شده در داخل در موقعیت برابر قرار میدهد.

بند سوم: اصل رفتار ویژه

با توجه به تفاوت سطح توسعه کشورهای مختلف عضو سازمان جهانی تجارت و این نکته که بیش از دو سوم اعضای این سازمان، کشورهای در حال توسعه میباشند تعجب آور نیست که توجه به نیازها و ملاحظات توسعه آنها از جایگاه ویژه ای در تدوین و اجرای مقررات سازمان جهانی تجارت برخوردار میباشند. آن دسته از مقررات مربوط به توسعه و یا مفاد موسوم به رفتار ویژه و متفاوت با کشورهای در حال توسعه که در طول چند دهه قبل از تاسیس سازمان جهانی تجارت شکل یافته بودند از طریق موافقت نامه گات ۱۹۹۴ که شامل گات ۱۹۴۷ و یک رشته تفاهم نامه ها و اصلاحیه های جدید می باشد به سازمان جهانی تجارت منتقل گردیده است. در عین حال دیگر موافقت نامه های متشکله سازمان جهانی تجارت نیز هر یک رفتار ویژه و متفاوت با کشورهای در حال توسعه را به اشکال مختلف پیش بینی نموده اند. اصل رفتار متفاوت و ویژه از لحاظ نظری راهکاری مناسب برای همگرایی و همسو شدن کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه یا با کمترین درجه توسعه یافتگی در مسیر گذار به تجارت بازار آزاد جهانی است. اما اجرای این اصل در عمل با ملاحظات روبرو است. از جمله ایرادات وارده بر اصل رفتار متفاوت و ویژه ابهام حقوقی محتوای این اصل است زیرا بسیاری از مقررات مربوط به این اصل مبهم و غیر مشخص هستند و لذا به شکل فعلی با توجه به ابهامات نظری و معضلاتی اجرایی چندان مفید و کارساز نیستند. کثرت کشورهای در حال توسعه و کشورهای با کمترین سطح توسعه یافتگی در میان اعضای سازمان و استفاده مکرر و متعدد از این اصل ماهیت استثنایی بودن آن را تحت شعاع قرار داده است. اختلاف دیدگاه اعضای سازمان در چگونگی اجرای این اصل و معاملات و مواضع سیاسی آنها نیز مانع مهم دیگری در راه اجرای صحیح و دقیق و عادلانه آن به شمار می آید.

بند چهارم: اصل شفافیت

شاید بتوان گفت که بر خلاف عقیده مشهور، گات قبل از آزادی تجاری به دنبال شفافیت در نظام تجاری کشورها می باشد. چرا که اولاً کاهش موانع تجاری وقتی ممکن است که موانع شناخته شده باشند و ثانیاً

تجار بیش از آن که نگران بالا بودن موانع تجاری باشند نگران نامشخص بودن آنها هستند. گات شفافیت در نظام تجاری اعضا را در قالب دو تعهد اصلی ذیل تضمین کرده است:

الف) تجویز حمایت از صنایع و بنگاه‌های داخلی اما تنها با تعرفه که شفافترین ابزار حمایتی است. (مواد ۱۲ و ۱۱ گات)

ب) شفافیت در کلیه قوانین و مقررات تجاری و احکام قضایی و دستورات اداری مرتبط با تجارت از جمله در نظام مالیاتی از طریق انتشار آنها (بند ۱ ماده ۱۰ گات).

شفافیت و قابلیت پیش بینی در امر تجارت زمینه ساز تجارت سالم و فارغ از حيله و تقلب است. شفافیت و قابلیت پیش بینی بودن امر تجارت در بین تعهدات اساسی سازمان جهانی تجارت جایگاه ممتازی دارد. شفافیت به معنی ارائه کلیه اطلاعات مربوط به سیاست تجاری کشور به طور ادواری به سازمان جهانی تجارت و ایجاد مراکز اطلاع رسانی در مورد کلیه قوانین و مقررات تجاری کشور و استانداردهای مورد درخواست برای ورود کالا است. شفافیت در وضع و اجرای مقررات، سیاستها و آیین نامه ها امکان هر گونه تبعیض را از بین می برد و با اطلاع رسانی صحیح و پاسخ گو بودن دولتها کلیه تجار داخلی و خارجی می توانند آزادانه دست به فعالیت زده و از دسترسی انحصاری گروهی محدود به اطلاعات و امتیازات تجاری جلوگیری می شود.

از میان مقررات متعددی که در صدد تضمین شفافیت در آیین کار حل اختلافات هستند، بند ۲ ماده ۱۸ موافقت نامه قواعد و رویه های حاکم بر حل اختلافات قابل توجه است. این ماده مقرر می دارد که خلاصه ای از اطلاعات تقدیم شده به هیئت که محرمانه هستند باید برای دسترسی عموم منتشر شود.

در دعوای Canada Aircraft هیئت رسیدگی آئینهای خاصی برای حکومت بر اطلاعات تجاری محرمانه تصویب کرد که فراتر از حمایت موجود در مقررات بند ۲ ماده ۱۸ موافقت نامه قواعد و رویه های حاکم بر حل اختلافات است اما کانادا از پذیرش حمایت از اطلاعات تجاری تحت این مقررات بازبینی شده امتناع کرد چرا که این مقررات سطح لازم حمایت را در بر نداشتند. هیئت رسیدگی اظهار داشت که آیین های نهایی ممکن است باعث ضربه زدن به تعادل معقول بین نیاز به دسترسی معقول

هیئت رسیدگی و سایر طرفین دعوی به اطلاعات تجاری محرمانه و نیاز به تأمین منافع تجاری خصوصی با حمایت متعادل برای اطلاعات تجاری شخصی شوند.

بند پنجم: اصل تجارت منصفانه و رقابتی

رقابت تجارت را به نوآوری کشف فرایندها و تکنولوژی جدیدتری برای خدمات رسانی بهتر به مشتریان و پیشرفت علم تشویق میکند. موانع رقابتی تأثیرات معکوسی مانند صنایع داخلی با کارایی کمتر، هزینه بیشتر، کیفیت پایین تر، انتخابهای کمتر در میان کالاها و خدمات، نوآوری کمتر و رشد اقتصادی آهسته تر را نیز ایجاد می کند. اصل تجارت عادلانه و رقابتی به معنی ایجاد زمینه هایی برای رقابت موثر با حذف موانع مختل کننده تجارت همچون یارانه های غیر مجاز، فروش زیر قیمت کالا و موارد آسیب زنده به تولید و تجارت کشورهاست. ارائه راه حلها در مقابل تجارت غیر عادلانه نیز از ابزارهای دفاعی همچون وضع عوارض جبرانی یا اقدام ضد قیمت شکنی (ضد دامپینگ) یا اعمال حفاظتها صورت می گیرد. با وارد شدن یارانه تجارت از حالت رقابتی و منصفانه تأثیر سیاستهای دولتها که در راستای منافع فردی قرار میگیرد و آن را از نظام چند جانبه منحرف می سازد. با اینکه در سازمان جهانی تجارت با تصویب موافقت نامه خاصی در زمینه یارانه ها به تعریف و تبیین این مقوله پرداخته شده و رعایت این موافقت نامه برای همه اعضا الزامی است اما در عین حال تعریف یارانه ها همیشه سیاست گذاران را دچار سردرگمی کرده و بخشی از علت آن میتواند این باشد که برای لفظ یارانه مصادیق فراوانی برشمرده می شود.

بند ششم: اصول مستخرج از رویه قضایی سازمان جهانی تجارت

اصول حقوقی حاکم بر حل و فصل اختلافات در سازمان جهانی تجارت عبارتند از:

- ۱- اصل حسن نیت (good faith) ۲- اصل رعایت تشریفات مقتضی (de process) ۳- اصل تناسب (proportionality) ۴- اصل رفتار ویژه (special treatment).

۱- اصل حسن نیت

اصل حسن نیت در حقوق بین الملل یکی از اصول اساسی است که اصل وفای به عهد و سایر اصول و قواعد حقوقی مستقیماً به آن مربوط میشوند. اصل حسن نیت یک اصل کلی حقوقی است که در بسیاری از تعهدات بین المللی جریان دارد؛ مثل حل و فصل مسالمت آمیز اختلافات، اجرای معاهدات، تفسیر معاهدات و... کاربرد دارد.

۲- اصل رعایت تشریفات مقتضی

این اصل یکی از پایه های اصلی هر سیستم حقوقی است که در پی مشروعیت و تأثیر بخشی است. این اصل عبارت است از اینکه عملکرد مرجع رسیدگی کننده میبایست بر طبق قواعد مؤسس خود و همچنین در پی احقاق حق طرفین و اجرای حقوق اطراف باشد. اصل رعایت تشریفات مقتضی مانند اصل حسن نیت به مفاهیمی مانند، صداقت، انصاف و معقولیت مرتبط است ولی این ارتباط بین این اصول به این معنی نیست که این دو اصل میتوانند جای هم به کار روند. در واقع این اصل بیانگر این موضوع است که رعایت مقررات مؤسس هر مجموعه ای لازم ضروری است و عدم رعایت این اصل ممکن است به مشروعیت این مرجع آسیب برساند. در واقع این اصل ریشه در حقوق داخلی دارد و از آنجا ناشی شده است. در حقوق کامن لا به این صورت بیان شده است که مفهوم قانون سرزمینی در مواردی که از این اصطلاح استفاده میشود به ذهن خطور میکند.

۳- اصل تناسب

۴- اصل رفتار ویژه و متفاوت با کشورهای در حال توسعه

این اصل هم یکی از اصول حقوقی سازمان جهانی تجارت است. آن دسته از مقررات مربوط به توسعه و یا مفاد موسوم به رفتار ویژه و متفاوت با کشورهای در حال توسعه، که در طول چند دهه قبل از تاسیس

سازمان جهانی تجارت شکل یافته بودند از طریق موافقت نامه گات ۹۴، که شامل گات ۴۷ و یک رشته تفاهم نامه ها و اصلاحیه های جدید میباشد به سازمان جهانی تجارت منتقل گردیده است. در عین حال دیگر موافقت نامه های متشکله سازمان جهانی تجارت نیز هر یک رفتار ویژه و متفاوت با کشورهای در حال توسعه را به اشکال مختلف پیش بینی نموده اند. به طور کلی این مقررات را می توان به سه دسته عمده به شرح ذیل تقسیم کرد.

الف) مقررات ناظر بر تسهیل تجارت کشورهای در حال توسعه و کم توسعه یافته ترین کشورها

این دسته از مقررات شامل اقدامات یک جانبه کشورهای توسعه یافته در اعطای رفتار ترجیحی به کشورهای در حال توسعه در قالب نظام عمومیت یافته ترجیحات به استناد شرط تواناسازی مصوب ۱۹۷۹، ترجیحات تجاری به کشورهای حوزه های جغرافیایی خاص به استناد معافیت های موقت از ماده یک گات ۹۴ اصل دولت کامله الوداد، حذف کامل عوارض گمرکی کالاهای صادراتی کشورهای در حال توسعه توسط کشورهای توسعه یافته امکان ایجاد ترتیبات تجاری جنوب - جنوب با تعدیل شرایط ماده ۲۴ گات به استناد شرط تواناسازی، و توجه بیشتر به آزادسازی تجاری کالاهای مورد علاقه صادراتی کشورهای در حال توسعه به استناد فصل چهار گات می شوند.

ب) انعطاف بیشتر برای کشورهای در حال توسعه در پذیرش تعهدات

این دسته از مقررات شامل انعطاف در برقراری حمایت برای تاسیس صنایع جدید و اتخاذ اقدامات محدود کننده در زمان بروز مشکل تر از پرداختها معافیت از برخی مقررات خاص در چارچوب گات ۹۴ و دیگر موافقت نامه های متشکله سازمان جهانی تجارت دوره های انتقالی طولانی تر برای اجرای تعهدات و انعطافها و معافیت های گسترده تر برای کشورهای در حال توسعه می شود.

ج) ارائه کمکهای فنی به کشورهای در حال توسعه

با توجه به حجم وسیع تعهدات کشورهای در حال توسعه در موافقت نامه های مختلف تخصصی سازمان جهانی تجارت ترتیبات مختلفی با هدف ارائه کمکهای فنی به منظور ایجاد ظرفیتهای تخصصی سازمانی و حقوقی لازم جهت همگرایی بیشتر کشورهای در حال توسعه در نظام تجاری چند جانبه در موافقت

بند هفتم: قواعد اصلی سازمان تجارت جهانی در خصوص استانداردها مقررات فنی و رویه های ارزیابی مطابقت

موانع غیر ضروری فراراه تجارت در صورت تدوین مقرراتی محدود کننده تر از حد لازم برای نیل به اهداف مورد نظر یا زمانی که این مقررات اهداف مشروع را تأمین نمایند ایجاد میشود. هماهنگ سازی مقررات فنی و رویه های ارزیابی مطابقت با مقررات استانداردها و رویه های بین المللی از دیگر اصول این موافقتنامه است بطوریکه از اعضا خواسته شده است در مواردی که مقررات فنی یا رویه های ارزیابی مطابقت برای انطباق محصولات با مقررات فنی و استانداردها لازم باشد و استانداردهای بین المللی مربوطه در این زمینه ها نیز وجود داشته باشد یا بزودی تکمیل شود اعضا تضمین نمایند که از این استانداردها استفاده نمایند مگر آنکه مغایر اهداف مشروع باشد یا بر اثر عوامل جوی جغرافیایی یا تکنولوژی که مقدور نباشد. همچنین به منظور هماهنگ ساختن مقررات فنی و رویه های ارزیابی مطابقت بر مبنای گسترده ترین زمینه ممکن از اعضا خواسته شده است که در تهیه استانداردهای بین المللی توسط مؤسسات بین المللی استاندارد مربوط برای محصولاتی که در مورد آنها مقررات فنی را تصویب کرده اند و یا بزودی تصویب می نمایند و همچنین تهیه رهنمودها و توصیه های لازم راجع به رویه های ارزیابی، مطابقت در حد توانایی خود به طور کامل مشارکت نمایند.

۱. "استانداردها در سازمان تجارت جهانی"، اقتصاد آسیا، ۱۳۸۴، صص ۳۲-۳۴.

باوجود این، موافقتنامه شرایط ویژه کشورهای در حال توسعه را نیز در نظر گرفته است بطوریکه در ماده ۴-۱۲ موافقتنامه اشاره میکند که به دلیل شرایط، تکنولوژی اجتماعی و اقتصادی خاص کشورهای در حال توسعه عضو و برای حفظ تکنولوژی بومی و روشها و فرایندهای سازگار با نیازهای توسعه ای آنها نباید از آنها انتظار داشت که از استانداردهای بین المللی که مناسب نیازهای توسعه ای مالی و تجاری آنها نیست، به عنوان مبنایی برای مقررات فنی یا استانداردها از جمله روشهای آزمایش خود استفاده کنند.

فصل سوم: اصول و قواعد ناظر بر انحلال سازمان تجاری بین المللی

سازمانهای بین المللی معمولاً برای زمان محدودی ایجاد نمی شوند و به همین دلیل اسناد مؤسس آنها هم فاقد قید زمان برای اعتبار خود میباشند. البته در این مورد استثنائاتی هم وجود دارند. برای مثال سند مؤسس جامعه اروپایی زغال سنگ و فولاد، حیات این سازمان را پنجاه سال پیش بینی کرده بود معذک ممکن است سازمانهای بین المللی با تصمیم اعضای خود و یا به دلیل بروز اوضاع و احوال خاصی که ضرورت وجودی آنها را از بین میبرند، از میان بروند. بارزترین مثال وضعیت جامعه ملل میباشد که پس از جنگ دوم جهانی از میان رفت. در انحلال سازمانهای بین المللی دو حالت قابل تصور است.

انحلال یا از طریق جانشینی سازمانی به جای سازمان دیگر تحقق می یابد یا آنکه سازمانی بطور کلی از میان میروود و سازمانی هم جانشین آن نمی گردد. در هر دو حالت اصول و قواعد مهمی در مورد وضعیت سازمانهای بین المللی قابل طرح میباشد.

گفتار اول: انحلال سازمان بین المللی از طریق جانشینی

جانشینی در سازمانهای بین المللی گاهی از طریق انتقال برخی از صلاحیت ها از سازمانی به سازمان دیگر اتفاق می افتد و زمانی هم ممکن است سازمانی بطور کامل جانشین سازمان دیگر در اجرای صلاحیتها و اشتغالات آن گردد،

در حقوق سازمانهای بین المللی معمولاً حالت دوم را به عنوان جانشینی لحاظ و مورد بحث قرار میدهند.

در مورد اموال هم باید گفت، اموال سازمان پیشین به سازمان جانشین منتقل میشوند و این با توجه به تناسبی که میان تعداد اعضای سازمان پیشین که عضو سازمان جانشین میشوند انجام خواهد شد.

گفتار دوم: انحلال سازمانهای بین المللی از طریق اضمحلال

اگر چه انحلال سازمانهای بین المللی از طریق اضمحلال کامل آنها پدیده ای نادر میباشد اما در عمل روی میدهد.

انحلال سازمانهای بین المللی میتواند دلایل متنوعی داشته باشد. گاهی انحلال سازمان بین المللی در سند مؤسس آن پیش بینی می شود و آن در قالب تعیین مدت حیات سازمان میباشد. چنین سازمانی پس از مدت زمان تعیین شده باید علی الاصول منحل گردد. برای مثال میتوان به سند مؤسس جامعه اروپایی زغال سنگ و فولاد اشاره کرد که آن جامعه را برای پنجاه سال ایجاد کرده بود مثال دیگر سازمانهای مربوط به کالاهای اساسی میباشد که معمولاً برای مدت کوتاهی (۵ سال) ایجاد می شوند و وظیفه آنها تنظیم بازار عرضه و تقاضا این محصولات میباشد. زمانی ممکن است انحلال سازمان بین المللی نتیجه تغییر و تحولات عمیق در اوضاع و احوالی باشد که منافع مشترک میان دولتها را که موجب آن سازمان بودند، از میان ببرند.

انحلال کامل یک سازمان بین المللی ممکن است در اثر مشکلات مالی باشد که میتواند منجر به ورشکستگی یا عدم امکان پرداخت بدهی های آن گردد.

بالاخره انحلال سازمان بین المللی میتواند حاصل تحقق یافتن کلیه اهدافی باشد که سازمان برای نیل به آنها ایجاد شده بود. البته این مورد بسیار استثنایی است.

تصمیم به انحلال کامل سازمانهای بین المللی معمولاً توسط رکن فراگیر آنها اتخاذ میشود.

سازمانهای بین المللی علی الاصول انحلال خود را پیش بینی نمیکند اما برخی از آنها ممکن است مقرراتی در این خصوص در اسناد مؤسس خویش داشته باشند. این مقررات ضمن پیش بینی انحلال سازمان بین المللی وضعیت اموال سازمان و توزیع آنها و در مواقعی وضعیت کارمندان آن را مشخص میکند. برای مثال میتوان به ماده ۶ قسمت ۵ اساسنامه بانک بین المللی ترمیم و توسعه، ماده ۵ قسمت ۵ اساسنامه مؤسسه مالی بین المللی و ماده ۲۷ قسمت ۲ اساسنامه صندوق بین المللی پول اشاره نمود.

گفتار سوم: انحلال سازمانهای بین المللی از طریق خصوصی سازی

از خصوصی سازی معمولاً برای انتقال مالکیت شرکتهای دولتی برای واگذاری اجرای بخشی از خدمات عمومی و اجرای کلیه فعالیتهای شرکتهای دولتی به بخش خصوصی اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصی استفاده میشود. بنابراین از این پدیده هم به لحاظ شکلی استفاده از قواعد خصوصی و هم به لحاظ ماهوی انتقال موقت یا دائمی مالکیت اموال دولتی به بخش خصوصی استفاده می شود.

اگرچه پدیده «خصوصی سازی به شکل پیشگفته در کلیه سازمانهای بین المللی دیده نمی شود معیناً امکان طرح و حتی مشاهده آن در برخی از این سازمانها ممکن شده است. خصوصی سازی به ویژه در دو مفهوم واگذاری بخشی از خدمات عمومی به بخش خصوصی و همچنین انتقال قطعی سازمانهای بین المللی به بخش خصوصی قابل رؤیت است. در حالت اول انحلال جزئی (بخشی) و در وضعیت دوم انحلال کامل سازمانهای بین المللی دیده می شود.

الف- انحلال جزئی سازمانهای بین المللی:

واگذاری برخی از خدمات عمومی سازمانهای بین المللی به بخش خصوصی سازمانهای بین المللی در صورت عدم وجود قاعده ای مغایر در سند مؤسس خود میتوانند اجرای بخشی از فعالیتهای خود را به بخش خصوصی واگذار نمایند. این عمل از طریق انعقاد قرارداد با اشخاص خصوصی انجام میشود و مقررات حقوق خصوصی بر آنها حاکم میباشد. این پدیده هم در سازمانهای منطقه ای و هم در سازمانهای جهانی قابل مشاهده است.

در چارچوب اتحادیه اروپا میتوان به ایجاد صندوق اروپایی ثبات مالی اشاره کرد که در سال ۲۰۱۰ توسط دولتهای عضو منطقه یورو ایجاد شده است این نهاد بصورت یک شرکت سهامی عام طبق قوانین کشور لوگزامبورگ به ویژه قانون ۱۰ اوت ۱۹۱۵ آن کشور در مورد شرکتهای تجاری اداره میشود. هدف این شرکت کمک به دولتهای عضو یورو است که با مشکلات مالی مواجه میشوند. این نهاد در حال حاضر با سازکار اروپایی ثبات جایگزین شده است.

ب- انحلال کامل سازمانهای بین المللی خصوصی کردن کامل سازمانهای بین المللی:

گاهی فعالیتهای سازمانهای بین المللی دولتی به طور کامل به بخش خصوصی واگذار میشود.

پس از این اتفاق فعالیتهای سازمانها توسط شرکتهای خصوصی و بر اساس قوانین کشورهای اداره میشود که بیشترین سرمایه را در آنها دارا میباشند. این شرکتها خود نیز میتوانند شعب مختلفی در کشورها ایجاد نمایند. خصوصی سازی این سازمانها به نوعی منجر به اضمحلال آنها شده است.

جمع بندی

مطالعه حاضر با هدف تحلیل دقیق، تطبیقی و نظام مند سه مرحله اصلی در چرخه حیات سازمانهای تجاری بین المللی، یعنی تولد، تداوم فعالیت و انحلال صورت پذیرفت. در این راستا، ضمن بررسی مبانی نظری، حقوقی و ساختاری سازمانهای بین المللی، سازمان تجارت جهانی (WTO) به عنوان تنها نهاد تجاری بین المللی فعال با کارکرد دوگانه ی تقنینی و شبه قضایی مورد واکاوی عمیق قرار گرفت. در بخش نخست، نحوه ایجاد سازمانها از طریق معاهدات، قطعنامه ها یا تبدیل نهادهای غیردولتی بررسی و تبیین شد. در بخش دوم، قواعد ناظر بر عملکرد، صلاحیتها و تصمیم گیری در سازمانها، به ویژه اصول بنیادین حاکم بر WTO همچون اصل آزادسازی تجارت، اصل عدم تبعیض، اصل شفافیت و اصل رفتار ویژه با کشورهای در حال توسعه تشریح گردید. بخش سوم نیز به موضوع انحلال و اضمحلال این سازمانها پرداخت که ممکن است به واسطه جانشینی، ناکارآمدی، پایان مأموریت یا حتی خصوصی سازی اتفاق افتد. بررسی موردی سازمان جهانی تجارت نشان داد که علی رغم جایگاه منحصربه فرد این نهاد در نظم حقوقی تجارت بین الملل، چالشهای عمدهای همچون بی توجیهی قدرت های بزرگ به قواعد الزام آور، ضعف در کارآمدی رکن حل اختلاف و رشد نارضایتی کشورهای در حال توسعه، این سازمان را در آستانه تزلزل و حتی انحلال قرار داده است. در نهایت، باید اذعان داشت که بقای سازمانهای تجاری بین المللی وابسته به همگرایی اراده سیاسی دولت ها، اصلاح در ساختارهای ناکارآمد، تقویت شفافیت و عدالت تجاری و بازتعریف نقش این سازمانها در مواجهه با تحولات نوین اقتصاد جهانی است. بدون این اصلاحات، حتی نهادهایی با سابقه و ساختار مستحکم، در برابر تغییرات جهانی آسیب پذیر خواهند بود.

منابع و مآخذ

الف) کتب و مقالات فارسی

- ایران نژاد، مهدی ساسان، گهر پرویز؛ (۱۳۷۱) سازمان و مدیریت از تئوری تا عمل، تهران، موسسه بانکداری ایران، چاپ اول، ص ۲۹.
- حقیقی، محمد (۱۳۸۶)، بازرگانی بینالملل نظریه ها و کاربردها، تهران انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران چاپ چهارم
- را دریگز چارل؛ (۱۳۸۰) مدیریت در عرصه بین المللی، ترجمه شمس السادات زاهدی و حسن دانایی فر تهران صفار و اشراقی، چاپ اول.
- زاهدی، شمس السادات؛ (۱۳۸۶) مدیریت فراملیتی و جهانی، تهران، سمت، چاپ ششم.
- نصیری، مرتضی، (۱۳۸۳) حقوق تجارت بین المللی در نظام حقوق ایران، چاپ اول، تهران انتشارات امیر کبیر.
- نصیری، مرتضی، (۱۳۷۰)، حقوق چند ملیتی چاپ اول، تهران، نشر دانش امروز
- بیگ زاده ابراهیم، (۱۳۸۹) حقوق سازمانهای بین المللی چاپ اول، انتشارات مجد
- روسو، (۱۳۴۷) حقوق بینالملل عمومی ترجمه محمدعلی حکمت جلد اول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران
- فلسفی، هدایت اله (۱۳۸۲) حقوق بین الملل معاهدات فرهنگ نشر نو، تهران، چاپ دوم
- لوونفلد، آندریاس (۱۳۹۰) حقوق بین الملل سرمایه گذاری ترجمه محمدجعفر قنبری جهرمی، انتشارات جنگل چاپ اول

- بیگ زاده ابراهیم کلینی، شهناز یاقوتی منیژه حقوق سازمانهای بین المللی: جلد اول سازمانهای جهانی مجموعه اسناد انتشارات مجد، تهران، ۱۳۸۲
- دفتر مطالعات سیاسی وزارت امور خارجه شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد، مرکز چاپ و انتشارات امور خارجه، تهران، ۱۳۸۹.
- فلسفی هدایت الله حقوق بین الملل معاهدات، طرح نو، تهران، ۱۳۸۳
- ایرانیپور، فرهاد (۱۳۸۱) نگاهی اجمالی به اصل حاکمیت اراده در حیطه انتخاب قانون حاکم بر تعهدات ناشی از قراردادهای تجاری، فصلنامه حقوق دانشگاه تهران شماره ۵۵
- صفایی، حسین، (۱۳۷۲) تعیین حقوق حاکم بر ماهیت دعوی در داوری بین المللی، فصلنامه حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران شماره ۳۰
- شهیدی، مهدی، (۱۳۷۶)، قواعد ایرانی تعیین قانون حاکم بر قراردادهای بین المللی، مجله تحقیقات حقوق، شماره ۱۲-۲۲
- نیکبخت، حمیدرضا، (۱۳۸۵)، قانون حاکم بر تعهدات قراردادی و اصل حاکمیت اراده، مجله حقوق بین المللی، شماره ۳۲
- الماسی، نجاد علی، (۱۳۸۷)، قانون حاکم بر شبه عقد در تعارض قوانین، نامه مفید، شماره ۷۰
- ابراهیمی نصر الله (۱۳۹۱) صلاحیت دادگاهها و تعیین آن در حقوق بین الملل خصوصی ایران، ارجنامه دکتر الماسی چاپ اول، تهران شرکت سهامی انتشار
- الماسی، نجاد علی؛ شمس احسان (۱۳۹۵) قانون ماهوی حاکم بر ورشکستگی، فصلنامه پژوهش حقوق خصوصی، سال پنجم شماره نوزدهم، تابستان
- الماسی، نجاد علی میرحسینی مجید (۱۳۸۹)، حاکمیت اراده در تعیین قانون حاکم بر مسئولیت مدنی در مقررات رم دو و حقوق ایران مجله حقوق خصوصی سال هفتم شماره هفدهم

- الماسی نجاد علی (۱۳۸۱)، ضوابط تعیین قانون حاکم بر اسناد تجاری مجله مجتمع، آموزش عالی قم، سال چهارم، شماره دوازدهم.

- الماسی، نجاد علی، (۱۳۸۷) قانون حاکم بر شبه عقد در تعارض، قوانین، نامه مفید، شماره ۷۰.

- ایرانپور، فرهاد (۱۳۸۱) نگاهی اجمالی به اصل حاکمیت اراده در حیطه انتخاب قانون حاکم بر تعهدات ناشی از قراردادهای تجاری فصلنامه حقوق دانشگاه تهران

(ب) کتب و مقالات لاتین

- Borchard, Edwin M. (۲۰۱۰), *the Diplomatic Protection of Citizens Abroad*. University of California

- Brownlie, I. (۲۰۰۳). *Principles of Public International Law*. oxford 7th Ed ۴.

- Corbacioglu, Gul. (۲۰۰۳). *paying the costs of gains: Human Rights violations by Multinational Corporations in third world countries*.

- Crawford, J. Peel, S. Olleson, (۲۰۰۱). *The ILC's Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts. Completion of the Second Reading, EJIL, VOL. ۱۲, No ۵*

- Davey, W.J. and Jackson, J. (۲۰۰۸). *The Future of International Economic Law*. Oxford University Press.

- De Barbandere, Eric. *Human Rights Obligations and Transnational Corporations. The Limits of Direct Corporate Responsibility*

- Diken, P. (۱۹۹۸) *Global Shift. Transforming the World Economy*. 3rd edition, Paul Chapman publishing

- Williston, Samuel, ۱۹۰۹, *The Effect of a National Bankruptcy Law Upon State Laws*, Harvard Law Review Association, vol. ۲۲, no. ۱, www.jstor.org
- Dunscomb, whitney, ۱۸۹۸, *The Federal Bankruptcy Law*, Political Science Quarterly, vol. ۱۳, no. ۴, www.jstor.org
- Kaiser, Kevin m.j., ۱۹۹۶, *European Corporate Finance*, Financial Management, vol. ۲۵, no. ۳۷, www.jstor.org

لوگو سازمان ها و نهادهای علمی، سیاسی و دولتی حامی معنوی هفتمین همایش ملی بیژوهترها علمی علوم اسلامی و انسان در عصر نوین

اگانت ایتا و ایمیل رسمی همایش جهت ارسال مقاله
Ghanonyar@YAHOO.COM ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

۱۴۰۳/۱۲/۰۸
دانشگاه رازی - سالن همایش دانشکده علوم اجتماعی

 معاونت علمی و فناوری ریاست
 تحت پوشش خبری صداوسیما

جهت همکاری در برگزاری همایش با دبیر اجرایی تماس بگیرید:
خانم دکتر شهلا رضایی ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵